

JAPON YENİ DİNÎ HAREKETİ ÔMOTO'NUN DİNÎ-FENOMENOLOJİK TARİHİ*

Yetkin Karaoğlu**

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 05 Kasım 2022, **Kabul Tarihi:** 20 Mart 2023, **Yayın Tarihi:** 31 Mart 2023, **Atıf:** Karaoğlu, Yetkin. "Japon Yeni Dinî Hareketi Ômoto'nun Dinî-Fenomenolojik Tarihi". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 23/1 (Mart 2023): 311-336.

<https://doi.org/10.33415/daad.1198291>

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 05 December 2022, **Accepted:** 20 March 2023, **Published:** 31 March 2023, **Cite as:** Karaoğlu, Yetkin. "Japanese New Religious Movement Ômoto's Religious-Phenomenological History". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 23/1 (March 2023): 311-336.

<https://doi.org/10.33415/daad.1198291>

Öz

Ômoto, Japon dinî tarihi içerisinde adından en çok söz ettiren, Şinto temelli bir Japon Yeni Dinî Hareketi (YDH)'dir. Japon tarihinde Meiji Dönemi itibarıyla başlatılan hareket inanç ve ibadetleriyle dünyevi-politik düşüncelerini birleştirerek Taishō ve Shōwa dönemlerinde öne çıkmıştır. Modern dönemle birlikte pasifize olan hareket, içerisinde farklı eğilimlerin etkisiyle bölünme sürecine girmiştir. Günümüzde üç ayrı dinî grup olarak faaliyetlerini devam ettirmektedir. Ômoto'nun dinî-fenomenolojik tarihini dikkate aldığımız araştırmamız Kuruluş Dönemi (1892-1918), Kurumsallaşma Dönemi (1918-1948) ve Yeniden Doğuş, Bölünme ve Pasiflik Dönemi (1948'den Günümüze) olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamız ülkemiz ve dünya literatüründe Ômoto'nun dinî-fenomenolojik tarihi açısından kapsayıcı nitelikte bir araştırma olup bu çalışmamızla literatüre katkı sağlanarak yeni araştırmalara fayda sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Yeni Dinî Hareketler, Japon Yeni Dinî Hareketleri, Japon Dinî Tarihi, Ômoto.

* Bu makale, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Kenan HAS danışmanlığında tamamlanan "Japon Yeni Dinî Hareketi: Ômoto" başlıklı doktora tezinin "Ômoto'nun Dinî-Fenomenolojik Tarihi" başlıklı bölümünden türetilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Ordu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Ordu, Türkiye, phd.yetkinkaraoglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5036-2590>

Japanese New Religious Movement Ōmoto's Religious-Phenomenological History

Extended Abstract

As the Japanese NRM, in our research on Ōmoto's religious-phenomenological history, it can be stated that the movement is a characteristic movement that reflects Japanese thought and religious understanding. Ōmoto, which reflects the expectations, needs, worldview, and religious beliefs of the Japanese agricultural society, which started from the end of the Edo Period and started to modernize with reforms in various fields in the Meiji Period, influenced many religious movements after him in terms of both belief and institutionalization. The characteristic and importance of Ōmoto revealed by our research is explained by paying attention to the order of the chapters.

Religious-phenomenological history of Ōmoto, the establishment, institutionalization, and rebirth processes of Ōmoto as a religious movement was examined socio-religiously and sociopolitically. According to this, Ōmoto existed as a group of Nao affiliated with Konkōkyō in the first years and then entered the process of becoming an independent religious movement with the participation of Onisaburō. However, Nao's prophecy that Japan would be defeated in the Russo-Japanese War of 1904-1905 did not happen, and most members, including the original members, left the movement. Then, with the support of Onisaburō, the movement started its missionary activities in the country, bought various magazines and newspapers, and actively used them in its activities. With Nao's death, Onisaburō became the sole leader in the movement, gaining more freedom in his actions. Ōmoto entered the period of institutionalization, organized international aid activities, explained the movement's beliefs and tried to gather supporters. Onisaburō's visit to Mongolia, his return from there, and his experiences as a religious leader paved the way for Ōmoto to put his expansionist ideas into practice nationally. In this way, many institutions and individuals from the state, the army and civil society have been interested in Ōmoto. Wanting to take advantage of this situation, Onisaburō established a religious-political association and showed himself in politics. However, the government found their activities harmful, destroyed buildings, and sentenced their leaders and prominent members to life imprisonment. Meanwhile, the Second World War ended, the charges against Ōmoto were dropped, and the movement pioneered congresses and meetings on post-war peace, religion and language. Thus, Ōmoto, which gained momentum in the country and around the world, was divided into three groups as a result of the disagreements of the leaders and members with different religious tendencies. This division process that started in 1982 ended in 1992. These groups are not separate official religious movements but are still seen as one religious movement (Ōmoto). However, each group stated that the other group was an independent religious movement different from them. These groups, called Ōmoto, Ōmoto Shintō Rengōkai and Aizen'en, are still active.

Studies on Japanese NRMs worldwide and in our country are extremely limited and consist of generally accepted determinations and evaluations made by examining limited sources. This prevents both the making of new studies and the introduction of a new perspective on the field. In this context, it can be said that studies carried out on a specific subject by knowing the target language can produce better results. Therefore, our study aims to draw attention to the subject's importance and make a modest contribution by working on the Japanese NRM Ōmoto. Our study is expected to lead to new research.

Keywords: History of Religions, New Religious Movements, Japanese New Religious Movements, Japanese Religious History, Ōmoto.

Giriş

Ōmoto, kurulduğu tarihten günümüze akademisyenler tarafından farklı yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. Örneğin, Peter Clarke'a göre Ōmoto, 1890'larda Kyoto yakınlarında zamanının küçük bir kırsal yerleşimi olan Ayabe'de ortaya çıkan, 1915-1935 arasında güçlenen yeni bir senkretik Şinto dinî grubudur (Clarke, 2005, 468). Benjamin Dorman'a göre 1892-1918 yılları arasında Ayabe'de yaşayan köylü bir kadın olan Nao Deguchi tarafından kurulan bir yeni dindir (Dorman, 2012, 47). Stuart Picken'e1 göre ismi "Büyük Kaynak Öğretisi" anlamına gelen ve bir kami tarafından ele geçirilerek "...dünyanın (inanç) temeli Ōmoto'nun öğretilerinin vaaz edileceğini..." söyleyen Nao Deguchi tarafından kurulan bir yeni dindir (Picken, 2010, 231). Nancy Stalker'e2 göre Kyoto'nun bir kasabası olan Ayabe'de Nao Deguchi tarafından kurulan, damadı Onisaburō Deguchi3 liderliğinde ulusal ve uluslararası ölçekte büyüyen Şinto temelli ve kurtuluş eksenli bir Japon YDH'sidir (Stalker, 2008, 16; Stalker, 2018, 52). Takashi Nagaoka'ya göre Ōmoto, 1892'de Nao Deguchi ile başlayan, Onisaburō Deguchi'nin rehberliğinde kurumsallaşmış bir Japon YDH'sidir (Nagaoka, 2015, 144). Tüm bu akademik tanımlamaların Ōmoto'da bir ifadesi bulunduğunu dikkate alarak hareketin tarafımızca kapsayıcı bir tanımlaması yapılabilmektedir. Buna göre Ōmoto, kuruluşundan günümüze kadar kurumsallaşma sürecini büyük oranda tamamlayan, 3-4 milyon takipçisi olan ve Şintoizm'in karakteristiğini yansıtan bir Japon YDH'sidir.

Japon YDH'lerinin nasıl ortaya çıktıkları, toplum tarafından na-

¹ Stuart D. B. Picken, 1942-2016 yılları arasında yaşamış İskoç filozof, akademisyen ve din adamıdır. Karşılaştırmalı ahlak, Japon felsefesi ve dinleri konularında çalışmalar yapmıştır. Şintoizm ve Japon dinleri üzerine çalışmaları bulunmaktadır. Bazıları için bkz. (Picken, 1976; Picken, 1977; Picken, 1982; Picken, 1994; Picken, 2002; Picken, 2004; Picken, 2006; Picken, 2010).

² Nancy Stalker, (1962-), Stanford Üniversitesi'nde doktora ve Yale Üniversitesi'nde Doktora Sonrası Araştırma yapmıştır. Teksas ve Kaliforniya Üniversitelerinde çalışmalar yapan Stalker, şu an Hawai'i Üniversitesi'nde çalışmalarını sürdürmektedir. Stalker, Japon dinleri, din ve kültür ilişkisi, kültürel milliyetçilik ve din-devlet ilişkisi alanlarında araştırmalarına devam etmektedir. Çalışmalarından bazıları şunlardır. Bkz. (Stalker, 2008; Stalker, 2018; Stalker, 2018).

³ Onisaburō, Kameoka'nın dört kilometre batısındaki küçük bir köy olan Anao'da 22 Ağustos Temmuz 1871'de fakir bir köylü ailesinin ilk oğlu olarak doğmuştur. Orijinal adı Kisaburo Ueda'dır. Ōmoto kaynaklarına göre Ueda ailesi, önceden müreffeh bir yaşama sahip, soylu bir ailenin devamıdır. Ancak Kisaburo'nun büyükbabası Kichimatsu kumar oynayarak ailesinin maddi varlığının neredeyse tamamını harcamıştır. Aile maddi açıdan sıkıntılı dönemler geçirirken çok geçmeden Kisaburo doğmuştur (İtō, 1984, 71). Kisaburo ailesindeki bu değişimden oldukça etkilenmiş, dini-dünyevi görüşlerini şekillendirmiştir. Kisaburo'nun doğduğu köy Anao'nun sakinlerinin çoğunluğu Zen Budizmi'nin takipçileri iken Ueda ailesi tutucu Şintoistler olarak bilinmiştir. Özellikle Kisaburo'nun anneanesi Uno, onun Şintoist eksenli eğitiminde etkili olmuştur (İtō, 1984, 71; Stalker, 2008, 26).

sıl algılandıkları ve tarihi süreçteki faaliyetleri hakkında genel çalışmalar kadar araştırılan dinî hareketin yerel önemi, çıkış noktası, eklektik ve senkretik düşüncelerinin arka planı hakkında bölgesel çalışmalar da o kadar büyük bir önemi haizdir. Bu önemin temel nedeni olarak, dinî hareketlerin küresel çapta faaliyette bulunmaları ve onların toplumdaki ana akım bir dinî gelenekten tamamen bağımsız olmadıkları söylenmektedir. Bu açıdan özellikle hedef dil üzerinden hedef bölgenin tarihi dikkate alınarak yapılan akademik çalışmalar, alanındaki eksiklikleri nitelikli bir biçimde doldurabilmektedir. Söz gelimi Ōmoto'nun dinî-fenomenolojik tarihi hakkında yapılmış müstakil bir çalışma bulunmamaktadır. Bu hususların yerine daha çok din-devlet ilişkisi, kurucularının dinî lider olarak kişilikleri, hareketin genel tarihî önemi, diğer dinî hareketlerle temel öğretilerinin karşılaştırılması gibi sınırlandırılmış çalışmalar yapılagelmiştir. Ōmoto hakkında Japonca kaynaklar dâhil edilerek yapılan ciddi ve kapsamlı akademik çalışmaların ilki, Takane Tokushige adlı araştırmacı tarafından 1964 ve 1967 yıllarında iki cilt olarak yayınlanan "Ōmoto Nanajunenshi" (Ōmoto'nun Yetmiş Yıllık Tarihi) adlı eserdir. Bu eserin önemi, hareket kaynakları kullanılarak Japonca olarak kaleme alınan ilk akademik çalışma olmasından ileri gelmektedir. Günümüz Ōmoto araştırmacıları bu eseri temel alarak çalışmalarına başlamaktadırlar. Ancak bu eser, adından da anlaşılacağı üzere hareketin 1962 yılına kadar olan yetmiş yıllık tarihini içerdiğinden sınırlı bir dönemi anlatmaktadır. İkincisi, Thomas Peter Nadolski adlı araştırmacı tarafından 1975'te yapılan "The Socio-Political Background of the 1921 and 1935 Ōmoto Suppressions in Japan" (Japonya'da 1921 ve 1935 Ōmoto Baskılarının Sosyopolitik Arka Planı) adlı doktora tezidir. Bu tezin önemi Takane Tokushige'nin araştırmasından sonra hareketin belirli bir konusuna (din-devlet ilişkisi) odaklanan ilk çalışma olmasıdır. Ancak bu eser, hareketi yalnızca 1921'de ve 1935'te hükümet tarafından kapatılmaya maruz kaldığı yıllardaki din-devlet ilişkileri açısından ele almakta, hareketin inanç, ibadet ve diğer tarihi unsurlarını içermemektedir. Üçüncüsü, Mami Miyata adlı araştırmacı tarafından 1988'te "Deguchi Nao: Modernization and New Religions" (Deguchi Nao: Modernleşme ve Yeni Dinler) adlı yüksek lisans tezidir. Bu tezin önemi Nao Deguchi ekseninde hareketin kuruluş dönemini ayrıntılı olarak ele alan ilk çalışma olmasıdır. Ancak bu çalışma, hareketi sadece kurucusu Nao Deguchi ve hayatı üzerinden ele almakta, Nao'dan sonra hareketin tarihine, değişim ve dönüşüm süreçlerine değinmemektedir. Dördüncüsü, Nancy Stalker adlı araştırmacı tarafından 2002'de sunulmuş olan doktora tezinin gözden geçirilerek 2008'de yayımlanan "Prophet Motive: Deguchi Onisaburō, Oomoto and the Rise of a New Religion in Imperial Japan" (Peygamber Motifi: Deguchi Onisaburō, Ōmoto ve İmparatorluk Japonya'sında Yeni Dinlerin Yükselişi) adlı eseridir. Bu eserin

önemi ise hareketin ikinci lideri Onisaburō ve faaliyetleri ekseninde Ōmoto'yu ele alarak dönemin hükümetleriyle ve diğer dinlerle ilişkisini anlatmasıdır. Ancak bu çalışma hareketi, yalnızca Onisaburō eksenli din-devlet ilişkisi açısından ele almaktadır. Ōmoto'nun sonraki dönem tarihi, inanç ve ibadetlerine dair verilere eserde yer verilmemiştir. Türkiye'de gerek Japon inançları ve YDH'leri gerekse de Ōmoto hakkında yapılmış Türkçe çalışmalar oldukça yeni ve sınırlıdır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Enbiye Mahbube Dinler, *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019); Halil İbrahim Şenavcu, "Japon Dinleri", *Dünya Dinleri*, ed. Şinasi Gündüz (İstanbul: Milel & Nihal, 2019), 262-282; Mustafa Bıyık, "Ōmoto", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020); Halil İbrahim Şenavcu, "Sekai Kyusei Kyo", *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*, ed. Süleyman Turan - Emine Battal (İstanbul: Okur Akademi, 2020); Yetkin Karaoğlu, "Japonya'da Yeni Dini Hareketler", *USBİK 2020 Online Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin E-Kutabı*, ed. Elshan Gurbanov - Elhan Allahverdiyev (USBİK 2020 Online Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Kayseri: USBİK, 2020), 12-19; Hüsametdin Karataş, *Nichiren Budizmi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2020); Halil İbrahim Şenavcu, "Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği: Sekai Kyusei Kyo Örneği", *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 13 (2021), 195-219; Yetkin Karaoğlu - Ayhan Kuşçulu, "Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (2022), 605-634; Yetkin Karaoğlu, *Japon Yeni Dini Hareketi: Ōmoto* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022); Yetkin Karaoğlu, "Japon Yeni Dinî Hareketi Ōmoto'nun İnançları", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/2 (30 Aralık 2022), 655-683. Çalışmamız Ōmoto hakkında yapılan diğer çalışmalardaki (hareketin dinî-fenomenolojik tarihine dair) eksikliklerin giderildiği, birincil kaynak niteliğinde Japonca, ikincil kaynak niteliğinde Japonca ve İngilizce dilinde yazılmış eserlerin incelenerek oluşturulduğu kapsamlı ve ayrıntılı bir çalışma olması açısından farklılık göstermektedir.

Ōmoto'nun dinî-fenomenolojik tarihi, akademik olarak farklı kırılma noktaları dikkate alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Japonya'nın siyasi tarih çizgisi liderlerinin toplumla ilişkisine bağlıdır. Hareketin tarihini imparatorluk eksenli incelemek nispeten yetersizdir. Aynı şekilde Ōmoto liderlerinin tarihî dizilimi düşünüldüğünde dinî lider eksenli bir yaklaşım da sadece liderlere odaklanan ve hareketin bütüncül yapısını göz ardı eden bir tarihi okumaya yol açmaktadır. Hareketin inanç gelişiminin din-devlet ilişkisi açısından kırılma noktalarına bağlı olarak ele alınması daha bütüncül bir anlatım oluşturacaktır. Buna göre Ōmoto'nun dinî-fenomenolojik tarihi "Kuruluş

Dönemi (1892-1918)”, “Kurumsallaşma Dönemi (1918-1948)” ve “Yeniden Doğuş, Bölünme ve Pasiflik Dönemi (1948’den Günümüze)” olarak üç bölümde incelenmiştir.

Kuruluş Dönemi (1892-1918)

Kuruluş Dönemi (1892-1918), Ōmoto’nun kurucu lideri Nao’nun kutsalla ilk tecrübesinden ölümüne (1918) kadarki 26 yıllık dönemdir. Kurumsallaşmanın başlangıcı kabul edildiği döneme (Onisaburō’nun hareketin tek lideri oluşu) kadar sürmektedir. Hareketin kuruluş tarihi konusunda farklı bir tarihlendirme olmamıştır (Miyata, 1988, 46). Ōmoto, Geç Edo ve Meiji dönemlerinin getirisi olan bir dizi sosyoekonomik ve sosyopsikolojik kriz durumlarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Ōmoto’nun kurucusu Nao Deguchi (1837–1918), ülkede genel tahıl kıtlığının sürdüğü 1837’de kırsal kesimde yaşamlarını marangozlukla sağlayan, ancak fakirlik içerisindeki bir ailenin üçüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Bir süre sonra geçim sıkıntısından dolayı evlatlık verilmiştir. Marangozlukla uğraşan Masagoro Deguchi ile 28 yaşındayken 1865’te evlendirilmiştir. Hayatının bu döneminde de maddi-manevi sıkıntılar yaşayan Deguchi’nin beş çocuğu dünyaya gelmiştir. Nao’nun yaşadığı sıkıntılar, 1887’de felç geçiren kocasının üç yıl sonra ölmesi üzerine artarak devam etmiştir. Çocuklarından biri bedensel engelli doğan Nao’nun, kocasının ölümünden sonraki süreçte diğer iki çocuğu psikolojik rahatsızlıklar geçirmiştir. Tüm bu sıkıntılı süreçlerden sonra 1892’ye gelindiğinde Nao, 55 yaşındayken kutsalla iletişime geçtiğini ifade etmiş, çevresindeki insanlara tüm dert ve sıkıntılarını kami tarafından sona erdirileceğini söylemiştir. Nao’nun geçirmiş olduğu rahatsızlıklar ve yaşam zorlukları, kutsalla iletişiminde ve sonrasında öğretilerini bu ekseninde geliştirmesinde etkili olmuştur (Blacker, 1971, 577-578).

Nao’nun bir inanç şifacısı ve “Ayabe no Konjin-san” (Ayabe’nin Saygıdeğer Konjini) olarak tanınmaya ve akabinde öğretilerini yaymaya ve üye kazanmaya başlaması önemli bir kırılma noktasıdır. Bu süreçte hem görünmez varlığın (Ushitora no) Konjin olduğunu hem de bu varlığın kendisine verdiği ifade edilen görevi kabul ettiği anlaşılmaktadır (Yasumarı, 1977, 110). Bu kabullerin ilk çıktısı ise kehanetleridir. 1893’te Nao, Konjin’den Kara’ya gitme emrini almıştır.⁴ Nao’nun Çin’in konumu hakkında coğrafi bilgisi olmamıştır. Bu sebeple emre uyma konusunda kısa bir tereddüt gösterdikten sonra ters yöne Kyoto’ya yürümeye başlamıştır. Nao’nun bu davranışı kutsalla olduğu kadar dönemin gelişmeleriyle de ilgilidir. Çünkü onun

⁴ Kara 唐, Çin ve Hitay (Kuzey Çin) için kullanılan geleneksel Japonca bir kelimedir. Ancak bu kelime Meiji Dönemi’nde genellikle yabancı ülkeleri tanımlamak için kullanılmıştır. Bkz. (Miyata, 1988, 92).

bu yolculuğunun Tonghak İsyanı'nın⁵ başlangıcından hemen sonra gerçekleşmesi dikkat çekicidir (Miyata, 1988, 92).

Nao'nun ilk kehaneti yakın zamanda bir savaşın gerçekleşeceği- ne yönelik olmuştur. Ōmoto kaynaklarına göre Nao, bu öngörüsünü savaştan yaklaşık bir yıl önce gerçekleştirmiştir. Birinci Çin-Japon Savaşı başlamış (1 Ağustos 1894 - 17 Nisan 1895), Nao'nun savaş kehanetinin bu şekilde gerçekleştiği kabul edilmiştir. Savaşın Japonya'nın zaferiyle sonlanmasının hemen akabinde Nao, savaş görünürde bitse de aslında bitmediğini, başka bir ülkeyle bir savaşın daha gerçekleşeceği kehanetini aktarmış, o zaman gelinceye kadar Konjin adlı kaminin insanların kendilerini değiştirmelerine dair görüşünü kutsal kabul edilen şu pasajlarda ifade etmiştir (Miyata, 1988, 88): "Savaş sakinleştiğinde, savaş aslında bitmedi. Savaş devam etseydi, Japonya kesinlikle çökecekti. Bu yüzden seni biraz dinlendirdim. Size söyledim gibi, bir sonraki savaşa Rusya neden olacak. Deguchi'nin ağzından ve ellerinden anlattığım her şey gerçek olacak." (Deguchi, 1983, 4/ksm. 04.06.1895) "Çünkü ben, Kami, insanları kurtarmak istiyorum, zorluklardan geçiyorum. Bu dünyadaki insanlar yakında kendilerini reforme etmezlerse, insanları reform yapmaya zorlayan bir şey olacaktır. Bu yüzden, ben, Kami, Nao'yu ele geçirdim ve size gelecekte olacak her şeyi anlattım." (Deguchi, 1983, 5/ksm. 17.10.1897).

Nao, kamiden aldığı iddia ettiği el yazmalarını anlamlı birer dinî metne dönüştürecek bir nevi kutsal yardım arayışına başlamış, bir süre sonra Onisaburō (önceki adıyla Kisaburo) ile tanışarak harekete katılmasını istemiştir. O dönemde Nao gezici şifacılık yaparken az sayıda takipçi de kazanmıştır. Onisaburō, Nao'nun grubuna dâhil olmuş, bir süre sonra da kızı Sumiko ile evlenmiştir (Deguchi, 1955, 196-199; Deguchi, 1995, 524). Onisaburō'nun gruba katılmasıyla Nao'nun krizlerinde azalma olmuş, Ushitora no Konjin'le iletişimi öncesinden daha az dramatik hale gelmiştir. Onisaburō'nun Nao ve kendi takipçilerinden oluşan bir topluluk kurmasıyla Nao gezici şifacı kimliğini bir kenara koyarak şekillenmeye başlayan hareketinin üyelerine Konjin'in kendisine söyledikleri, dünyanın manevi durumu, Nao ve Onisaburō'nun ortak misyonu ve gelecekte yaşanabilecek bazı kötü veya iyi olaylar hakkında vaazlar vermeye başlamıştır (İke-da, 1982, 1/87n; Deguchi, 1983, 3/ksm. 15.01.1900).

⁵ Tonghak İsyanı (11 Oca 1894 – 29 Mar 1895), Kore'de sosyoekonomik krizler sebebiyle ortaya çıkan bir köylü isyan hareketidir. Batı kültürüne karşı çıkan, tüm insanların eşitliğini savunan senkretik bir dinî hareket olan Tonghak (Doğu Öğrenimi) tarafından başlatılan bu geniş çaplı isyan Birinci Çin-Japon Savaşı'nın (1 Ağu 1894 – 17 Nis 1895) ana sebebi olarak kabul edilmektedir. Dönemin Kore hükümeti isyanı bastıramayınca Çin'den askeri yardım talep etmiş, bu gelişme Kore üzerinde nihai hâkimiyeti amaçlayan Japonya ve Çin'i karşı karşıya getirmiştir. Süreç içerisinde isyacılar iki ülkenin savaşması için geri çekilseler de bu pek etkili olmamıştır. Bkz. (Hong, 1968; Chong, 1969; Young, 2014).

Süreç içerisinde Nao'nun kehanetinin Rusya kısmı gerçekleşmiştir. Onun bu kehaneti geleceğe dair bir bilgi olmaktan ziyade bölgedeki gelişmelerin yakın zamandaki etkileri üzerine bir ilgiyi ve hükümete olan sosyoekonomik eleştirileri ifade etmiştir (Westera, 23 Ocak 2022). Bu ilgi Haziran 1895 ve Mayıs 1898 tarihli kutsal pasajlara yansımıştır (Miyata, 1988, 93): “Savaş sakinleştiğinde, savaş aslında bitmedi. Savaş devam etseydi, Japonya kesinlikle çökecekti... Deguchi'nin ağzından ve ellerinden anlattığım her şey gerçek olacak.” (Deguchi, 1983, 4/ksm. 04.06.1895).

1905'e gelindiğinde savaş coğrafi üstünlük ve sürdürülebilirlik unsurlarının da etkisiyle Japonya'nın galibiyeti ile sonuçlanmış, 5 Eylül 1905'te Portsmouth Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Japonya, Kore'de hareket serbestiyeti, Sahalin Adası'nın güneyinin hâkimiyeti, Liao-tung Yarımadası ve Mançurya'daki ekonomik iş kollarının Japonya'ya verilmesi, Port Arthur'un Çin'den kiralınması, Mançurya'daki demiryolu ve madenlerin işletimi gibi kazanımlar elde etmiştir (Kuşçulu, 2009, 68). Japonya'nın savaşı kazanması hareket açısından iyi sonuçlar getirmemiştir. Nao'nun, Japonya'nın kesin yenilgisine dair kehanetinin başarısızlığa uğramasıyla birçok taraftar, grubu terk etmiştir. Böylece hareketin de bölgedeki etkisi gittikçe azalmış, bunun üzerine Onisaburō gibi karşıtları da hareketten ayrılmayı tercih etmişlerdir (Dorman, 2012, 48). Ōmoto, sadık üyelerinin de hareketten ayrılmasıyla ciddi mali sıkıntılar geçirmiştir. Zaman geçtikçe kriz daha da artmıştır. Bu süreç 1905'in Sonbaharında başlamış, Mart 1907'ye gelindiğinde ciddi bir hâl almıştır. Hatta Ōmoto kaynakları, Nao ve Sumiko'nun açlık sınırında yaşadıklarından ve kutsal pasajların yazımı için kâğıt ve kalem temin edemediklerinden bahsetmektedir (İtō, 1984, 11; Shigeyoshi, 1979, 83).

Onisaburō'nun kriz halindeki harekete mâli destek sağlayışı, Ōmoto liderliğinin Onisaburō'ya geçiş sürecini de başlatmıştır. Bu noktada ilk olarak hareketin liderliği Nao'dan Onisaburō'ya geçmiştir. Ancak 1906'daki düzenleme hareketin organizasyonu olan Kinmei Reigakukai'nin kapatılmasını gerektirmiştir.⁶ Onisaburō'nun ilk faaliyeti bu konuyu çözüme kavuşturmak olmuştur. O, hareketin yapısını değiştirmiş, Kinmei Reigakukai adıyla anılan grubun adını 1908'de Dai Nihon Shussaikai (Büyük Japonya Arınma ve Reform Derneği) olarak belirlemiştir (Miyata, 1988, 182). Buna göre organizasyon, bir dinî hareket olarak değil, insanların resmî mabetler-

⁶ 1906'da Japonya İçişleri Bakanlığı, Şinto mabetlerinin birleştirilmesi uygulamasını başlatmıştır. Bununla ülkedeki yasal veya yasal olmayan Şinto mabetlerinin yönetiminin kolaylaştırılmasını hedeflenmiş ve bu kapsamda seksen binden fazla yerel mabet kapatılmıştır. 1907'de bu mabetlerdeki Şinto ritüellerine düzenlemeler getirilmiş, dinî uygulamaların, her merkezde aynı uygulanması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte Devlet Şintosu'nu destekleyici ritüeller getirilmiş, ulusal takvim oluşturulmuş, bayrak ve marş gibi semboller benimsenmiştir (Stalker, 2008, 49).

de ritüelleri nasıl gerçekleştireceklerini öğretecek birer Shinshoku (Şinto Din Görevlisi) olmalarına yönelik bir eğitim merkezi olarak sunulmuştur. Böylece hareket devletin denetim ve takibatından uzak durmuş ve faaliyetlerini bu kapsamda devam ettirme imkânı bulmuştur (Tokushige, 1964, 1/93). Dai Nihon Shussaikai'nin ilk faaliyeti Ōmoto Kōshū (大本講習 - Ōmoto Eğitim Kursu) adlı aylık bir dergi çıkartmak olmuştur. Bu dergide Şinto ritüellerinin nasıl gerçekleştirileceğine dair ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Onisaburō organizasyonu aracılığıyla Shinshokuların Ōmoto'da eğitim alarak ve sonrasında da resmi göreve atanarak Ōmoto'nun birer misyoneri olmalarını ve aylık yayınlarla da potansiyel kişileri harekete çekip daha geniş bir etki ağı kurmayı amaçlamıştır (Tokushige, 1964, 1/291; Stalker, 2008, 49). Onisaburō'nun, harekete mâli desteğiyle yapılan bu faaliyetler Rus-Japon Savaşı'nın sonuçlarının iyi okunmasının da bir sonucudur. Savaşın zaferle sonuçlanmasıyla toplumda Kokka Shintō'ya (Devlet Şintosu) olan güven ve Şinto mabetlerinde başarı ve koruma içeren dua, ritüel ve kutsanmış eşyalara olan ilgi artmıştır (Thal, 2005, 265-266).

Nao ise bu gelişmeden sonra kendisini göz önünden çekmiş, kamuoyundan uzak tutmuş ve hatta kutsal iletişimde kesintiler yaşadığı ifade edilmiştir (Miyata, 1988, 183). Diğer taraftan ise bu gelişme, Nao'ya fikirlerinin hareket içerisinde korunacağına dair bir teminat da içermektedir. 25 Temmuz 1918 tarihli pasaj, Nao'nun Ushitora no Konjin tarafından kendisine verilen liderlik misyonunun Onisaburō'ya devredildiğini vurgulayarak bir anlamda Onisaburō'nun faaliyetlerine bir cevap niteliği taşımaktadır (Morrow, 2017, 183): “Dönüştürülmüş erkeğin elleri, kalemin ucu tarafından, dünyanın kaynağının kökenini gösterdi ve dönüştürülmüş dışının insanları dinlemeye ikna etme zamanı geldi. (...) Söyleyecek başka bir şeyimiz yok.” (Deguchi, 1983, 4/ksm. 25.07.1918).

Bu kutsal söz Nao'nun hareket liderliğinin ve görevinin sonlanması hakkında en belirgin ifadesidir. Nao, bu kutsal pasajdan üç ay sonra 6 Kasım 1918'de ölmüştür (Miyata, 1988, 183). Nao'nun ve kutsal pasajların sert siyasi dili, hareketin ileriki yılları için devletle ilişkilerinde oluşacak gerilimin nedenlerinden biri olmuştur (Kuisaiko, 1971, 280-282; Morrow, 2017, 184).

Kurumsallaşma Dönemi (1918-1948)

Ōmoto'nun kurumsallaşma sürecinin başlangıç zeminini, Onisaburō'nun sağladığı mâli desteklerle hareketin içerisinde yer almaya başlaması oluşturmaktadır. Diğer taraftan harekette belirli bir misyonda ittifak edilmesi Nao'nun Onisaburō'ya, Onisaburō'nun da Nao'ya olan bağlılığını bir anlamda resmileştirmiş, Nao'nun ölümüyle Onisaburō harekette tek karizmatik lider haline gelmiştir. Bu gelişme

kurumsallaşmanın resmi başlangıcı olarak görülebilmektedir. Bu dönem, ortak kurucu Onisaburō'nun ölümüyle sonlanmaktadır.

1920'ye gelindiğinde Ōmoto, hızlı bir büyüme, ilgi görme ve çeşitli alanlarda etkili olma sürecine girmiştir. Bu yıl içerisinde birçok gelişme yaşanmıştır. Her ne kadar sayının abartı içerdiği ifade edilse de 100.000 takipçiye ulaştığı kaydedilmiştir (Inoue, 2017, 64). Onisaburō, Ruiji Shūkyō düzenlemesini⁷ kabul etmeyerek hareketinin devlet denetimine girmesini alanen reddetmiş, resmiyetçi sistemi kınamıştır (Stalker, 2018, 55). Eş zamanlı olarak siyasi faaliyetlerde bulunan hareket, Seiyūkai⁸ siyasi partisine bir milyon yen bağışta bulunmuştur. Ōmoto kaynakları bu bağışın 1916-1917 yılları arasındaki meşruiyet arayışına destek olduğu için yapıldığı belirtilmiştir. Onisaburō, bağış sonrasında makale kaleme alarak din-devlet ilişkisine dair eleştirilerde bulunmuş, fikirlerini ifade etmiştir (Deguchi, 1971, 1/313-316). Onun eleştirileri 1919'daki düzenleme eksenindedir. Dinî hareketlerin Dokuritsu (bağımsız) ve Hidokuritsu (bağımlı) olarak ayrımına tabi tutulmasının dinleri resmi veya gayri resmi olarak ele alan Şinto Mezhepleri⁹ düzenlemesinden farklı olmadığını, sadece kapsamının genişletilmiş hali olduğunu vurgulamıştır. Buna göre bağımsız hareketlerin denetimi sıkılaştırılarak devletin sürekli kontrolüne tabi tutulmuş, liderlerinin resmi onay almaları ve hareketlerinin Kokka Shintō'ya uygun olmaları zorunlu kılınmıştır. Ruiji Shūkyō, bir yönüyle de 1895'teki resmi Şinto mabetleriyle ilgili düzenlemenin gayri resmi dinî hareketlere uygulanışı olarak görülebilmektedir. O tarihte Japonya'daki dört büyük Şinto mabedin Shinshokuları, "görevlerine karşı" olmaları ve "siyasetle ilgilendikleri" gerekçesiyle görevlerinden atılmışlardı (Thal, 2005, 239). Bu gelişmeler karşısında

⁷ Bu düzenlemeye göre 1919'da Japonya Milli Eğitim Bakanlığı, kendisine bağlı olan dinî eğitim üzerinden YDH'lerin siyasi-toplumsal faaliyetlerini sınırlamak için bir yasal düzenleme yapmıştır. Bu düzenleme Japonya'da faaliyet gösteren YDH'lerin devlet denetimine girmesini içermiştir. Bu yasal düzenlemeyi reddeden YDH'lerin sapkın ve heretik ilan edilerek "Ruiji Shūkyō" ve "Inshi Jakyō" olarak tanımlanıp eylemlerinin takibe alınacağı ifade edilmiştir. Ōmoto bu düzenlemeyi onaylamamış, bu sebeple de 1919-1925 yılları arasında hükümet tarafından resmi yayınlarda sıklıkla Ruiji Shūkyō ve Inshi Jakyō olarak adlandırılmıştır (Stalker, 2008, 9; Nishiyama, 2012, 19; Inoue, 2017, 23).

⁸ Seiyūkai (政友会) veya Rikken Seiyūkai (立憲政友会), Japonya'da 1900'de İtō Hirobumi (1841-1909) tarafından kurulan bir siyasi partidir. İtō Hirobumi, Japonya'nın ilk başbakanı olmuştur. Meiji Dönemi politikalarının Avrupa devletlerinin etkisinde gerçekleşmesinde öncü olmuştur. Meiji Modernleşmesi'nin babası olarak bilinmektedir. Bkz. (Kazuhiro, 2014).

⁹ Meiji Dönemi yetkilileri, dinî hareketlerin varlığının ve etkisinin kontrol altına alınabilmesi için onları, devlete bağlı dinler/dinî hareketler olarak "Şinto Mezhepleri" (Kyōha Shintō) şeklinde resmi bir yapıya dahil ederek denetim altına almıştır. Bu mezhepler, İzumo Oyashirokyō, Ontakekyō, Kurozumikyō, Konkōkyō, Jikkōkyō, Shinshūkyō, Shintō Taikyō, Shintō Shuseiha, Shintō Taiseikyō, Shinrikyō, Tenrikyō, Fusokyo ve Misogikyō oluşturmaktadır. Bu yapıya ayrıca "Şintoizm'in 13 Mezhebi" de denmektedir (Astley, 2006, 6).

Ōmoto üyeleri, “cennet ve dünya üzerinde herhangi bir şey üzerinde kısıtlanmama” ve “yerel devlet yetkililerinin kontrol ve müdahalesinden uzak kalma” fikirlerini amaç edindiklerini ifade etmişlerdir (Stalker, 2008, 52-53).

Diğer taraftan Tokyo Asahi Shimbun'da Nakamura Kokyo tarafından Ōmoto'nun Tavyan'daki faaliyetleri eleştirilmiş, medyanın da etkisiyle hükümet tarafından soruşturulmuş ve Mayıs 1920'de Tavyan'daki faaliyetleri yasaklanmıştır (Nagaoka, 2015, 154). O zamanlarda Ōmoto'nun ulusal çapta yayınları bulunmamaktadır. Yayınları yerel ve etkisi de az olan misyoner nitelikli dergilerden oluşmaktadır. Ancak Tavyan olayıyla birlikte medya'nın kurumsal etkisinin farkına varılmıştır. Bu ihtiyaca uygun olarak da Ağustos 1920'de Ōsaka merkezli ulusal yayın yapan Taishō Nichinichi Shinbun (大正日日新聞) gazetesi satın alınmıştır. Ōmoto döneminin ulusal çapta medya ile ilgilenen ilk dinî hareketi olmuştur. Bu andan itibaren de gazete, hareketin öğretileri ve fikirlerinin yayılması için merkezi yayın organı olmuştur. Bu gelişme ana akım medyada yankılara yol açmıştır. Eleştiriler, bir dinî hareketin ulusal çapta bir yayına sahip olması, 1916'dan itibaren farklı şehirlerden Ayabe'ye kontrolsüz fiziksel göçler, lise ve üniversite öğrencilerinin Ōmoto'ya ilgi duyusuyla toplum genelini etkilemesi ve Asono ile birlikte bazı yüksek rütbeli deniz subaylarının harekete katılımıyla ordunun etkilenmesi gibi devlete tehdit oluşturabilecek temel başlıkları içermiştir. Böylece hareketin ulusal çaptaki bir gazete üzerinden faaliyetlerde bulunması ve hakkındaki çeşitli tartışmaların ana akım medyaya taşınması Ōmoto'nun kehanet öngürülerine ve sosyodinî fikirlerine olan popülerliğini ulusal düzeyde artırmıştır. Ōmoto 1921'de dönemin en büyük üçüncü ve en hızlı büyüyen dinî hareketi haline gelmiştir (Stalker, 2018, 56; Dorman, 2012, 49).

Ōmoto, gerçekleştirdiği stratejik misyonerlik faaliyetleriyle 1916'dan itibaren ciddi sayıda ve farklı sosyal gruplardan insanları harekete çekmiştir. Başlangıçta yeni üyelerin katılım motivasyonu bireysel dönüşüm ve yenilenme eksenindedir. Birinci Çin-Japon ve Rus-Japon savaşları ve sonrasında şehirlere göç bu ihtiyacı tetiklemiştir. Ancak Japon hükümetine eleştiriler içeren Taishō Nichinichi Shinbun'un yaygın dağıtımı ve hareketin finansal büyüme hızı hareketin hükümet tarafından kendileri için siyasi-toplumsal bir tehdit olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Hükümetin harekete olan bu ilgisinin en belirgin sebebi Ōmoto'nun Taishō yönetimine yaptığı “Kami'nin Hükümeti Restore Etmesi İnancını” içeren Shinsei Fukko¹⁰

¹⁰ Shinsei Fukko (神政復古), “Teokrasi Reformu” anlamına gelen dinî-siyasi bir kavramdır. Shinsei Fukko Taishō Dönemi'ne ait bir Ōmoto kavramı olsa da, İmparator Jinmu Dönemi'ne dayanan bir dizi kavramın devamıdır. Buna göre ilk Japonya İmparatoru Jinmu (MÖ 660-585) önceki dönemlerde uygulanan politikaları döneminin şartlarına

çağrısıydı. Radikal bir yaklaşım olmasının yanında bölge halkı tarafından da desteklenen bu anlayış, hem yerel hem de ulusal yetkililerle olan gerginliği artırmaktadır (Inoue, 2017, 65). Ōmoto'nun bu hızlı gelişimi polis teşkilatının ana gündem konusu haline gelmiştir. Çünkü 1920'nin başlarından itibaren resmi olarak sınıflansa da hareketin finansal ve sosyal faaliyet ağı o kadar grift ve hızlı geliyordu ki yerel polis teşkilatı hem anayasal korumada oluşu hem de hızlı gelişiminden dolayı araştırmalarının sürdürülemediğini bildirmişlerdir. Ağustos 1920'ye gelindiğinde İçişleri Bakanlığı Polis Bürosu Başkanı Ōmoto'nun denetiminin sıkılaştırılmasına ve hakkında resmi bir soruşturma başlatılmasına yönelik bir bildiri yayınlamıştır (Dorman, 2012, 50).

Gelişmeler sonucunda 12 Şubat 1921'de Kyoto Eyalet Yetkilileri 200'den fazla polis gücü ile Ōmoto merkezlerine (Ayabe ve Kameoka) geniş çaplı baskınlar düzenlemiş, başta Onisaburō, eşi Sumiko ve Asonō olmak üzere birçok üst düzey ve normal üye gözaltına alınmıştır. Bu olay Birinci Ōmoto Olayı (Daiichi Ōmoto Jiken) olarak adlandırılmıştır. Bu müdahale bir dizi gelişmenin sonucu olarak bilinmektedir. Her ne kadar Ōmoto ortaya çıktığı andan itibaren muhalif ve depresif yapıda olsa da yakın zamana kadar olan bazı gelişmeler süreci bu seviyeye getirmiştir. Bu kapsamda Ōmoto liderleri İmparatora Saygısızlık suçu, Shinreikai ve Taishō Nichinichi Shinbun gazetelerindeki yazılarla Gazete Yasasının 42. maddesini ihlal, Amerika-Japonya Savaşı kehaneti ve Eskatolojik temalarla savaş sonrası devlet merkezinin Ayabe'de oluşacağı söylemleriyle toplumsal düzene tehdit oluşturmakla suçlanmışlardır (Nagaoka, 2013, 130; Dorman, 2012, 50). Kyoto Bölge Mahkemesi Ōmoto ve liderlerini itham edildikleri konuların tamamında suçlu bulmuş, lider Onisaburō, beş yıl ağırlaştırılmış hapis cezası, diğer lider ve üyeler ise daha az ve hafif cezalar almışlardır. Onisaburō dört ay sonra 17 Haziran 1921'de kefaletle serbest bırakılmış, ancak cezası düşmemiştir (Garon, 1986, 289; Inoue, 2017, 66; Dorman, 2012, 51).

Onisaburō tutuklandıktan dört ay sonra hapisten çıksa da yönetimdeki bazı üyelerin 1922'ye kadar tutuklulukları ve sorguları de-

göre reforme etmiş, yeni bir yönetim şekli oluşmuş, bu reforma da "Ō-sei fukko no dai-gōrei" (İmparatorluk Yönetimi Restorasyonunun Büyük Yolu) denmiştir. Sonra Edo Dönemi'nin sona ermesiyle Meiji Dönemi'nde "Sei Fukko" (Politika Reformu) kavramı ortaya çıkmış, yönetim ve ülke politikalarında değişiklikler yapılmıştır. Shōwa Dönemi'nde bir önceki dönemin reforme edilmesi gerektiği ifade edilerek "Isei Fukko" (Güç Reformu) politikaları savunulmuştur. Taishō Dönemi'ne gelindiğinde Meiji Dönemi politikaları devam ettirilmiş, ancak bu durum dinî hareketler ve halk nezdinde olumsuz karşılanmıştır. Ōmoto da bu tür bir ortamda "Shinsei Fukko" (Teokrasi Reformu) kavramını öne sürerek dönemin toplumsal ihtiyaçlarına cevap aramıştır. Ancak hareketin bu hamlesi olumlu karşılanmamış, 1921'de Birinci Ōmoto Olayı'nın temel sebebi bu olmuştur. Bkz. (Kawamura, 2014, 29; Storm, 2012, 130, 169, 312; Kōjirō, 2002, 13).

vam etmiştir. Bu durum tutuklu üyelerin hayal kırıklığı yaşamasına ve hareketten soğumasına neden olmuştur. Kyoto Eyalet Polisi tarafından sorgulanan üyeler 1922'de serbest bırakılmışlardır (Nagaoka, 2015, 151; Choushusho, 1985, 31-32).

Uluslararası genişleme kararı sonrası Onisaburō, bu süreci hızlandırmak ve hareketini Birinci Ōmoto Olayı'ndan önceki güçlü haline döndürmek istemiş, yakın üyelerle gizlice Mançurya'da Tongliao'ya (günümüzde Çin'e bağlı İç Moğolistan'da bir şehir) gitmiştir. O, bu yolculuğuyla kendisi ve hareketi üzerindeki olumsuz imajı silmeyi, halk nezdinde tekrar popüler hale gelmeyi ve bölgenin dini-siyasi liderliğini üstlenmeyi amaçlamıştır. Bu gayeleri savaştan muzdarip Moğol halkına maddi-manevi yardım ile gerçekleştirmeye çalışmıştır (Shigeyoshi, 1979, 161). Onisaburō'nun Moğolistan'da elde ettiği yeni popüler kimlik, onun “dinlerin kardeşliği” ve “dünya barışı” söylemleriyle Ōmoto'nun uluslararası genişlemesini hareketin ana misyonu haline getirmesinin yolunu açmıştır. Bu kapsamda hareket, Kore merkezli dinî hareketlerle irtibata geçmiş, Kore halkının dönemin sömürgecilerinden kurtulma isteklerini dile getirmiştir. Bununla birlikte insanların birlikte var olmayı ve gelişmeyi öğrenmeleri gerektiğini ve karşılıklı anlayışa ulaşmak için en iyi yolu dinin sağladığını vurgulamıştır. Ōmoto, faaliyetleriyle Japonya ve Kore halkları arasında sağlam bir uzlaşım ortamı oluşturmaya çalışırken, nihai hedef olarak ise dinî değişim yoluyla dünyanın tüm halkları arasında uzlaşımın temelini atmak istemiştir (Tokushige, 1964, 1/762-765). Bu ilkelerle hareket, Japon YDH'leri içerisinde önemli bir konuma yükselmiştir. Ōmoto uluslararası arenada dinî işbirliğini amaçlayan ve destekleyen ilk dinî hareket olmuştur (Young, 1988, 274).

Ōmoto'nun uluslararası alandaki güçlü yükselişine rağmen, Çin ve Rusya'yla savaşın bir getirisi olarak değerlendirilebilecek vatansever-milliyetçi duyguların toplumda artan etkisini değerlendiren Onisaburō ulusal çapta ideallerini yayacak, ancak inanç doktrinine bağlı olmayıp harekete bağlılığını sıkı biçimde sürdürecektir başka bir grup oluşturmaya karar vermiştir. Bir anlamda uluslararası düzeyde başarılı faaliyet gösteren Jinrui Aizenkai'nin¹¹ ulusal versiyonu gibi seküler bir yapıda olması düşünülmüştür. Onisaburō, politikacılar, bürokratlar ve vatansever-milliyetçi dernekler arasındaki ilişki ağı-

¹¹ Jinrui Aizenkai (veya ing. ULBA) 9 Haziran 1925'te kurulmuş, başkanı Uchimarū Deguchi olarak belirlenmiştir. ULBA, Japonya'da 1.200 ila 1.300 şube oluşturmayı hedeflemiştir (Deguchi, 1971, 2/237). Temel ilkeleri arasında “dünya birdir ve insanlık doğal olarak kardeşler” ve “savaş ve şiddet imkânsız hale getirilmelidir.” gibi evrensel hedefler benimsenmiştir (Masaburō, 1985, 9). Ayrıca üyelerin “tüm yerli kültürlere saygı duymaları” ve “dünya barışı idealini gerçekleştirmede kararlı olmaları” gerektiğini vurgulanmıştır. ULBA'nın tüm bu ilkeleri ise dinlerin ortak kökeni, evrensel sevgi ve kardeşliğin varlığı olan Bakyō Dokon kavramına dayanmıştır (Tokushige, 1964, 1/770-771).

nı büyük bir kurum olma hedefiyle kurduğu yeni bir oluşum olan Shōwa Shinseikai'ye yönlendirmiştir (Stalker, 2008, 177). 22 Temmuz 1934'te Tokyo'nun Kūdan Asker Salonu'nda, toplumun, siyasetin ve iş dünyasının önde gelen üç bin üyesi, Japonya'nın ulusal acil durumu sayılan krizlerden kurtulmasına yardımcı olacak yeni bir vatansever-milliyetçi bir dernek olan Shōwa Shinseikai'nin açılışını yapmak üzere toplanmışlardır. Çeşitli görüşlerdeki muhafazakâr toplum önderleri tarafından onaylanan bu yeni oluşum, parçalanmış yurtsever dernekleri ve sağ hareketleri tek bir çatı altında birleştirme potansiyeli sağlamıştır. Japonya'nın Rus-Japon Savaşı'nın sonuçlarını tartıştığı bir dönemde derneğin açılışının, savaşta ölenlerin anıldığı Yasukuni Mabedi'nin bitişindeki Kūdan Askeri Salonu'nda yapılması, vatansever-milliyetçi yönelimi temsil etmiştir. Açılışa katılanlar ise Ōmoto'nun dönemin dinî-siyasi ortamını nasıl domine ettiği ve hükümet açısından bir tehlike oluşturduğu konusunda fikir vermektedir. Törende dönemin İçişleri Bakanı Gotō Fumio,¹² Spor, Tarım ve Orman Bakanları, Meclisin (Diet) 14 üyesi, Temsilciler Meclisi Başkanı ve 11 diğer üyesi, silahlı kuvvetlerden 15 üst düzey yetkili, iki general ve 6 amiral, 7 üniversite profesörü ve Japon toplumunda önemli etkiye sahip önderler hazır bulunmuştur. Bu kişilerin dışında açılışa katılmayan üst konumda olan kişilerden 1500 adet tebrik telgrafı gönderilmiştir. Onisaburō törende yeni grubun başkanı olarak "komutan" ünvanıyla seçilmiş, damadı Uchimaru Deguchi ve hareket üyesi Uchida Ryōhei yardımcıları olarak atanmıştır (Tokushige, 1967, 2/170-173).

324 | db

Shōwa Shinseikai, kısa sürede büyüyerek etkisini sadece sosyal yardım kuruluşları arasında değil siyasi alanda da arttırmıştı. Aralık 1931'de hareket, Tokyo İstasyonu'ndan İmparatorluk Sarayı'nda protesto yürüyüşleri gerçekleştirmiş ve 39 üyesinin katıldığı askeri tarzda tatbikat ve geçit törenleri düzenlemiştir. Bu geçit törenleri, genellikle beyaz bir ata binmiş haldeki Onisaburō tarafından denetlenen bir düzendeki Shōwa Shinseikai "birlikleri"nin askeri geçit töreni biçiminde gerçekleştirilmiştir. Onun İmparatorluk Sarayı'nın önünde beyaz örtülü bir ata binip ordu komutanı gibi askeri üniformalı olarak üyelerini selamlaması siyasi bir meydan okumanın bir ifadesi olarak değerlendirilmiştir. Dönemin lideri İmparator Hirohito'nun¹³ da beyaz bir ata binip askerleri selamlamasına karşı yapılmış gibi gö-

¹² Gotō Fumio (後藤 文夫), 1884-1980 yılları arasında yaşamış Japon siyasetçi ve bürokrattır. 1920'lerde İçişleri Bakanlığı'nda çalışmış ve Tayvan Genel Valisi'nin altında idare direktörü olarak görev yapmıştır. Çeşitli bakanlıklarda görev yaptıktan sonra 1934-1936 yıllarında İçişleri Bakanlığı ve 1936'da kısa süre ile başbakanlık görevi yapmıştır. Bkz. (Morley, 2015, 63-65, 77-78, 324, 343)

¹³ İmparator Hirohito (裕仁天皇) veya Shōwa Tennō (昭和天皇), 1901-1989 yılları arasında yaşamış ve 1926-1989 yılları arasında Japonya'nın en uzun süre saltanat süren imparatoru olmuştur. Bkz. (Bix, 2009)

rünen bu eylem Onisaburō'nun daha sonra medya tarafından İmparatora Saygısızlık suçu olarak algılanmıştır (Deguchi, 1998, 105-106, 123-127; Shigeyoshi, 1979, 187-188).

Onisaburō, Shōwa Shinseikai'ye öncülük ederek dinden siyasete doğru bir kamusal değişim yapmış, bu değişimle kurumdaki birçok kişiyi sokak eylemlerine yönlendirmiş, radikal sağ gruplarla ayırım gözetmeksizin siyasi ilişkiler kurmuştur. Bunun sonucu olarak da devlet güvenlik kurumlarının dikkati harekete yönelmiştir. Hareket açıkça vatansever-milliyetçi radikal sağ kuruluşlarla yoğun bir şekilde ilişki kurmuştur. Ancak hareket, hükümet tarafından onaylanmamasına rağmen iktidardaki siyasi parti, bürokrasi ve ordu üyelerinin bazıları tarafından desteklenmiştir. Ancak yine de hükümet yetkilileri hareketin, ülke çapında Ōmoto şubeleriyle yakın temasta olan çeşitli vatansever-milliyetçi grupları bir araya getirmesi sonucunda geniş çaplı bir isyan başlatma ihtimalinden ciddi endişe duymuşlardır. Buna karşılık Shinseikai taraftarları da kendilerini 19. yy'daki hem uluslararası hem de içerideki ilişkilerde hükümetin başarısızlığı karşısında ulusun çıkarları doğrultusunda kendi doğru ve yanlış anlayışlarına göre hareket eden gerçek yerliler kadar vatansever-milliyetçi olarak görmüşlerdir. Bununla birlikte, halkın çoğunluğu açısından üniformalı insanlarla geçit törenleri düzenleyen bir dinî liderin sürekli gündemde oluşu bir memnuniyetsizlik de oluşturmuştur. Bunun farkına varan ana akım medya, Onisaburō'yu geniş bir taraftar ağıyla iyi finanse ve organize edilmiş tehlikeli bir canavar (Kaibutsu - 怪物) olarak görmüştür. Ulusal Polis ise Onisaburō'nun ülke çapında ünlü karizmatik karakteriyle Ōmoto'ya çekilen insanların potansiyel zararlı eylemlerinden endişe etmişlerdir (Shigeyoshi, 1979, 198-200).

İçişleri bakanlığı 1934 yılında yaptığı bir araştırmada Shōwa Shinseikai'yi ülkedeki 400'den fazla aktif sağ hareket arasında en güçlü 14 hareketten biri olarak tanımlamıştır. Shōwa Shinseikai, ana kuruluş olan Ōmoto tarafından finansal, organizasyon ve yayın desteği alanlarında desteklenmiştir. Ancak Ōmoto ve Shinseikai arasındaki bu derin ilişki, hükümetin Ōmoto'ya, dolayısıyla Shōwa Shinseikai'ye müdahalesini kolaylaştırmıştır. Çünkü yasal ve politik açıdan heterodoks olarak tanımlanan bir hareket, kanunların verdiği güçlü yetkiyle siyasi ve askeri seçkinlerin desteklediği birçok vatansever-milliyetçi bir hareketten daha kolay bastırılabilir konumdadır (Naimusho, 1942, 6/364-373).

Ekim 1935'te uyarı yapılmaksızın Ōmoto'nun geniş çaplı bastırılması için somut planlar yapılmıştır. Operasyonların Kyoto, Tokyo ve ülke genelindeki diğer şubelerde eş zamanlı olarak yapılması planlanmıştır. 8 Aralık'ta operasyon başlatılmış, Kyoto'da 500 yüz polis seferber olmuş, polis kuvvetleri Kameoka ve Ayabe'ye baskın için

iki gruba ayrılmıştır. Baskının habersiz ve çok sayıda polis gücü tarafından gerçekleştirilmesinin arkasında Ōmoto'nun büyük bir silah deposuna sahip olduğuna dair iddialar bulunmaktadır. Polis baskını da bu anlamda silahlı olarak gerçekleşmiştir (Deguchi, 1998, 241). Operasyon gerçekleşmiş, Ayabe ve Kameoka'da ikamet eden çok sayıda ziyaretçi, inanan ve çalışandan 500'den fazla kişi sorgulanmak üzere gözaltına alınmıştır. Matsue'de (Shimane Eyaletinde bir şehir) dinî bir festivale katılan Onisaburō ve Sumiko, evlerini kuşatan iki yüz polis tarafından tutuklanmıştır. 1921'de olduğu gibi polis Kameoka ve Ayabe'yi arayarak İmparatora saygısızlık suç iddiasının kanıtlarını aramıştır. Yazılar, mektuplar, günlükler, notlar, fotoğraflar ve ev eşyaları da dâhil 50 binden fazla eşyaya el konulmuştur. 109 yerel şube de basılmış, 88 yerel dinî lider tutuklanarak Kyoto'ya getirilmiştir. Sürecin sonunda ise Ōmoto ve lideri Onisaburō yedi yıllık hapis süresi bittiğinde Ağustos 1942'de serbest bırakılmıştır (Shigeyoshi, 1979, 206).

İkinci Ōmoto Olayı'nın toplumsal-siyasi sonuçlarıyla karşılaştırıldığında şaşırtıcı bir şekilde, üyelerin çoğunluğu inançlarından vazgeçmeyi reddetmiştir. Antropolog Umesao Tadao,¹⁴ Ōmoto takipçilerinin %90'ının güçlü bir bağlılığa sahip üyeler olarak hareket ettiğini tahmin etmiştir. Bu durumda Ōmoto, savaş öncesi dönemde yetkililer tarafından bastırılan dinî hareketler arasında en düşük üye kaybı oranına sahip grup olmuştur. Bunun en önemli nedeninin, takipçilerin İkinci Ōmoto Olayı'nın Onisaburō tarafından kehanet edildiğine inanmış olmaları olduğu söylenmektedir. Sonuç olarak hareket üyeleri bağlılıklarını korumuş, Japonya'nın her bölgesinde gizli Ōmoto gruplaşmaları kısa sürede gelişmiş, Ōmoto'nun savaş sonrası dönemde uluslararası barış hareketinde lider olarak hızla yeniden ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Tadao, 1960, 190-193).

İkinci Ōmoto Olayı'nın böylece lehlerine sonuçlanmasıyla Onisaburō ve Sumiko, Kameoka dağ sıralarının eteklerinde ailesi ve yakın takipçileriyle birlikte küçük bir Ōmoto çiftliğine yerleşmişlerdir. Ancak bu sırada Japonya hala savaştadır. Onisaburō, ziyaretçileri kabul etmeye devam etmiştir. Kameoka'ya gelen ziyaretçilerin bir kısmını cepheye giden askerler oluşturmuştur. Torunu Kyōtarō'ya göre bu ziyaretlerde Onisaburō, öldürülmekten kaçınmak için askerlerin silahlarını havaya ateşlemelerini istemiş, sonra onlara Japonya'nın yenilgisine dair kehanetinden bahsederek “düşman için zafer” olarak okunabilecek ve gizli manevi güç taşıdığına inanılan eşyalar verdiği ifade edilmiştir. Manevi amaçla yapılan ziyaretleri kabul eden

¹⁴ Umesao Tadao (梅棹 忠夫), 1920-2010 yılları arasında yaşamış bir antropologtur. Nüfus ve dinî hareketler üzerinde yaptığı çalışmalarla bilinmektedir. Bkz. (Nakamaki, 2012, 6, 44).

Onisaburō, savaş stratejisinin belirlenmesine yardımcı olmak için yeni kehanetler arayan ve tavsiye isteyen askerlerin, kara ve deniz subaylarının ziyaretlerini kabul etmemiş, çeşitli iş birliği tekliflerini reddetmiştir (Deguchi, 1998, 288-290).

Yeniden Doğuş, Bölünme ve Pasiflik Dönemi (1948'den Günümüze)

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Amerika işgal güçleri, Japon hükümetine Devlet Şintosu'na olan tüm desteğini durdurması ve anayasanın 20. Maddesinde temel bir hak olarak yer alan din özgürlüğünü güvence altına alması konusunda baskı yapmıştır. Hem savaştan mağlup olarak ayrılması hem de Kokka Shintō eksenli imparatorluk girişimlerinin çöküşüyle Japonya'da hukuki, askeri, siyasi alanda olduğu gibi dinî alanda da reformlara gidilmiştir (Sakurai, 1997, 119). Bu anlamda dinî hareketlere sıkı denetimleri meşrulaştırmak için tasarlanan 1940 tarihli "Dinî Organizasyonlar Yasası"¹⁵ yürürlükten kaldırılmıştır. Bunun yerine dinî hareket veya grupların hükümete kayıt yaptırarak kar amacı gütmeyen kuruluşlar olmalarına ve toplumdaki faaliyetlerine izin veren, Dinî Kurumlar Yasası (Shūkyō Hōjin Rei) yürürlüğe konulmuştur. 1947'deki anayasayla birlikte yürürlüğe giren bu düzenlemeyle Meiji Dönemi'nden itibaren devam eden Devlet Şintosu politikası son bulmuş, 14, 19, 20 ve 89. maddeleriyle din özgürlüğü devlet güvencesi altına alınmıştır (Hardacre, 1989, 137-139; The Constitution of Japan, 2021).

Bu anayasa maddeleri hem devlet yönetiminin dinî alanda, hem de dinî hareketlerin devlet yönetimi alanında faaliyet gösteremeyeceğinin teminatını sunmuş, dinî hareketlerin ve devletin faaliyet alanı net olarak çizilmiştir. Diğer taraftan dinî hareketlerin etki ve etkinliklerinin toplumsal konularla sınırlı tutulması onların toplumda daha etkin bir rol almalarına yol açılmıştır. Özellikle Şintoist dinî hareketler önceki dönemlerde devletin takibi ve denetiminde onlar tarafından tanımlanmışlardı. Yeni hukuki ve sosyoekonomik koşullarla birlikte dinî hareketler artık zorunlu teolojik bir tanım çerçevesinde kendilerini ifade etme zorunluluğundan çıkmışlardır (Astley, 2006, 5). İlgili yasanın 14. maddesiyle de din özgürlüğünün sağlanması, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Japonya'da pek çok YDH'nin ortaya çıkışına veya büyümesine katkı sağlamıştır (Kitagawa, 1990,

¹⁵ Uygulanmaya konulması 1940'lar olsa da 8 Nisan 1939'da kabul edilen Dinî Organizasyonlar Yasası (宗教団体法 - Shūkyō Dantai Hō), imparatorluk sistemini, dinî organizasyonların eleştirilerinden korumak için tasarlanmıştır. Bu kapsamda herhangi bir dinî hareketin, devlete ait mabetlerde meşru görülen Kami/lerin dışında Kami/lere yer vermesi yasaklanmıştır. Kami/ler arasındaki ayırım temel anlamda ulusal yönetimle ilgili olarak algılanmıştır. Buna göre ulusal yönetimi onaylayıcı karakterdeki Kami/ler kabul edilmiş, reddedici karaktere sahip olanlar ise reddedilmiştir. Bkz. (Karaoğlu, 2022, 35-36).

305).

Ōmoto, 1935'teki İkinci Ōmoto Olayı'nda geniş çaplı baskınlarla yıkılmış, lider ve yakın üyeler sert cezalara çarptırılmıştır. Bu sebeple Ağustos 1942'deki beraat kararına kadar geçen yaklaşık 7 yıllık süre içinde hiçbir faaliyet gerçekleştirilememiştir. Diğer taraftan bu süreçte Onisaburō, Nao'nun ölümünden 1935'e kadar hızlı ve girift girişimci liderliğinden yıpranmış, hareketin liderliğini aktif olarak yapmama kararı almıştır. Buna uygun olarak o ve eşi, az ziyaretçi kabul ettikleri Kameoka'daki çiftliklerinde sakin bir hayat sürmüşlerdir. Onisaburō Ağustos 1942'den Eylül 1945'e kadar bu hayat tarzını sürdürmüş, askeri, siyasi ve politik içerikli görüşmelerden kaçınarak maneviyatı geliştirmeye yönelik görüşme isteklerini kabul etmiştir. Eylül 1945'ten itibaren ise sakin hayat tarzını koruyan Onisaburō, eşi Sumiko ve damadı Uchimaru'nun da etkin olduğu hareketi, yeni yayınları, binaları ve misyonerlik çalışmalarıyla canlandırma düşüncesine girmiştir (Deguchi, 1998, 288-290). Daha önce Ōmoto'da yaşanmamış bu yönetim biçimine "Çoklu Yönetim Sistemi" (Shūdan Shidō Taisei) denilmiştir (Nagaoka, 2019, 22).

Ōmoto'nun kurumları önceleri ulusal ve uluslararası olmak üzere ikili bir yapıya sahiptir. Onisaburō, Shōwa Shinseikai'nin başkanlığına geçmesiyle, Jinrui Aizenkai'nin başkanlığına damadı Uchimaru Deguchi'yi atamıştır. Onisaburō ve Uchimaru'nun dinî düşüncesi İkinci Dünya Savaşı sonrası hareketin faaliyetlerine din ve inançların birliği (Bankyō Dōkon) fikri üzerinden devam etmesidir. Buna uygun olarak hareket Aizen-en adıyla tekrar faaliyete başlatılmış, Onisaburō tarafından hareketin adı Ōmoto Aizen-en (大本愛善苑 – Ōmoto İnsanlık Sevgisi) olarak belirlenmiştir. Bununla, Onisaburō'nun hem ulusal hem de uluslararası dinî görüşteki takipçilerini bir tek çatı altında toplamak istediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Ōmoto Aizen-en, Bankyō Dōkon temelinde ve hazır bir takipçi kitlesiyle 7 Şubat 1946'da yeniden faaliyete başlatılmıştır (Deguchi - Genzaburo, 2015, 175, 180; Oosaki, 1953, böl. 3).

Ōmoto kaynaklarına göre 20 Ocak 1947'ye gelindiğinde Ōmoto Aizen-en'nin temel organize yapısı tamamlanmış, sekiz ay sonra da Onisaburō'nun doğum gününün kutlandığı 27 Ağustos'ta yıllık bir festival (Zuisei Taisai) düzenlenmiştir. Ancak o, festival sırasında beyin kanaması geçirmiş, bu andan sonra insanlardan daha da izole olmuştur. Sağlık durumu daha da kötüleşen Onisaburō, 19 Ocak 1948'de de vefat etmiştir (Oosaki, 1953, böl. 35). Onisaburō'nun ölümü sonrasında hareketin devamı için ne yapılması ve hangi yolun takip edilmesi gerektiği soruları ortaya çıkmış, bu sorular etrafında yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Sumiko'nun liderliğe geçişi ve Naohi'nin (Sumiko'nun kızı) halef olarak ilan edilmesi, muhafazakâr üyeler

arasında kabul görmüş, onlarda bir dinî inanç ve ritüel temelinde daha geleneksel ve halk inanışlarına bağlı bir hareket çizgisinin gelişeceğine olan beklenti artmıştır. Diğer taraftan ise Sumiko, Uchi-maru'nun Jinrui Aizenkai eksenli çalışmalarına da destek vermiştir. Böylece hareketteki belirsizlik ve karşıtlık bir süre ortadan kalkmış, uluslararası nitelikteki faaliyetler özellikle World Federation Movement¹⁶ ile ilişkilerle ciddi bir ivme kazanmıştır (Tokushige, 1967, 2/826). Ancak Sumiko, bu kuruluşla ilişkilere liderlik etmek istese de 31 Mart 1952'de hayata gözlerini yumunca hareketin yeni lideri Naohi Deguchi olmuştur (Tokushige, 1967, 2/959).

Yaklaşık 8 ay süren bir dizi toplantıda Ōmoto içerisindeki en net ve homojen yönelim Nao'ya atfedilen muhafazakâr görüş olmuştur. Buna göre hareketin adının özüne ve tarihine uygun olarak Ōmoto ismine geri dönülmesi fikri ağırlık kazanmış, 6 Aralık 1951'de kurul tarafından hareketin ismi Ōmoto olarak değiştirilmiştir. Bu kabulden sadece iki gün sonra 8 Aralık 1951'de Yeniden Doğuş Anma Festivali (Shinsei Kinensai) adlı bir tören yapılmış, Sumiko'nun halefi Naohi Deguchi hareketin faaliyetlerinde Ōmoto düşüncesinin önemi ve gerekliliği fikri üzerinde durmuştur (Tokushige, 1967, 2/959).

Naohi'nin girişimleri sonucunda Ōmoto adı ve misyonu böylece hareket içerisinde baskın olarak hâkim kılınmaya başlanmıştır. Nao'nun konuşmasında dikkat edildiği üzere o, Aizen-en misyonunun hareketin iç ve dış yapısındaki yanlış anlaşılmanın giderilmesi için başlatıldığı, ancak 1945'ten 1952'ye kadarki dönem itibarıyla amaçlandığı konuma ulaşıldığını, bu sebeple hareketin ana misyonuna dönmesi gerektiği fikirlerini vurgulamıştır. O, hareketteki bu değişimi öteden beri istediğini, annesi Sumiko'yu ziyaret ettiğini, annesinin ölümünden sonra da fikrini hareketin eski ve sadık üyelerinden oluşan Ōmoto Konseyi'ne sunup bu düzenlemeye karar verdiğini belirtmiştir. Naohi, konuşmasında kendisinin hangi tarihte Sumiko'yu ziyaret ettiğinden bahsetmiş ve ancak onun konu hakkındaki düşüncesinden söz etmemiştir. Ancak o tarihte (8 Aralık 1951) halen sağ olan Sumiko'nun herhangi bir itirazının kaydedilmeyişinden Naohi'yi desteklediği sonucu çıkarılmaktadır. Sumiko dört ay

¹⁶ WFM, İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda kurulan Birleşmiş Milletler'in savaşı önleme potansiyelinin düşük olduğu fikri etrafında birleşen dünyanın dört bir yanından bilim insanları, kültürel şahsiyetler, dini ve sosyal hareket liderleri tarafından, daha güçlü ve tarafsız vurgulara sahip olduğunu ifade eden bir oluşum olarak Ağustos 1947'de İsviçre'nin Montrö şehrinde kurulmuştur. WFM'i Bertrand Russell, Albert Einstein, Albert Schweitzer, Winston Churchill ve Hideki Yukawa gibi isimler desteklemiştir. Japonya'da WFM'ye bağlı olarak Yukio Ozaki'nin başkanlığını, Toyohiko Kagawa'nın da yardımcılığını, onursal başkanlığını da yeni hükümetin ilk başbakanı olan Toshihiko Higashikuni'nin yaptığı Dünya Federasyonu Kurma İttifakı (Sekai Rempō Kensetsu Dōmei) 1948'de kurulmuştur ("Sekai Rempou Bunka Kyouiku Suishin Kyougikai", 07 Ocak 2022).

sonra 31 Mart 1952’de ölmüştür (Tokushige, 1967, 2/959).

Onisaburō, Japon dinî tarihi ve Ōmoto’nun büyümesi için girişimci karizmatik bir liderdir. Ancak Japonya’da din-devlet ilişkisinin Meiji, Taishō ve Shōwa dönemlerinde geçirmiş olduğu değişimler onu hareketi için radikal kararlar almaya itmiş, hareketinin ilkelerini dünyadaki ve ülkesindeki gelişmelere uygun hale getirmeye çalışmıştır. 1935’teki İkinci Ōmoto Olayı’yla bastırılıp kapatılan hareket 1945’te tekrar faaliyetlerine devam etmeye çalışmıştır. Ancak Onisaburō yaşlılık ve sağlık nedenlerinden dolayı aktif liderlikten çekilmiş, Uchimarū Deguchi’yi Aizen’en’i kurması için görevlendirmiştir. Ancak hem Deguchi ailesinde dinî görüş farklılıkları hem de üyelerin farklı ve yoğun fikir ayrılıkları Onisaburō’nun yokluğu ile daha eşî Sumiko dinî liderken ortaya çıkmış, üçüncü lider Naohi ve çocukları Naomi ve Kiyoko’nun haleflîği konusunda derinleşmiştir.

Hatırlanacağı üzere Ōmoto dinî liderliğinde “Üçlü Yönetim Sistemi” (Onisaburō, Sumiko ve Uchimarū) uygulanmış, Onisaburō’dan (ö. 1948) sonra hareketin hangi misyonla devam edeceği tartışma konusu olmuştu. Bu kapsamda, “İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Ōmoto hangi geleneği temel almalıdır? Aizen’en düşüncesi alınır mı nasıl uygulanmalıdır? Ōmoto düşüncesi alınır mı nasıl uygulanmalıdır? Her iki geleneğin hareketteki varlığı mümkün müdür?” gibi sorular tartışılmıştır (Nagaoka, 2019, 20). Ōmoto’daki eğilimlerin farkında olan Onisaburō, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemin barış ihtiyacı fikrinden hareketle her iki düşüncenin de var olduğu bir çizgide devam edilmesini istemiş, hareketin adını Ōmoto-Aizen’en olarak belirlemiştir (Deguchi - Genzaburo, 2015, 175, 180; Oosaki, 1953, böl. 3). Söz konusu ihtiyaç hareketin misyonerlik faaliyetleri için de bir fırsat olmuştur. Çünkü Ōmoto, Japon hükümetinin 1945 öncesi sömürgeci politikalarına karşı çıkmış, bu sebeple bastırılmıştı. 1945 sonrası ise Ōmoto’nun liderlik edebileceği bir barış faaliyeti zemini oluşmuştur (Kōjirō, 2001, 27). Diğer taraftan Onisaburō’nun 1918-1921 ve 1928-1935 yılları arasında yürüttüğü kültürel milliyetçilik de bu fikrin karşısında olmuştur. Nagaoka’ya göre her iki misyonun birbirine olan itirazı, temelde uluslararası senkretik faaliyetin veya ulusal kültürel milliyetçi faaliyetin Ōmoto’ya zarar vereceği düşüncelerine dayanmıştır (Nagaoka, 2019, 25).

Dolayısıyla 1945-1960 yılları arasında gerçekleşen hareket içi çekişmeler ve 1960-1981 yılları arasındaki kutuplaşmanın zirveye çıkışı Ōmoto’nun 1981’den 1990’a kadar süren bir bölünme sürecine girmesine neden olmuştur. Buna “Üçüncü Ōmoto Olayı” veya “Mezhep Karşıtı Olay” denmektedir. Bu süreç Naohi’nin, siyasi ve sosyalist olaylara karıştığı iddiasını gerekçe göstererek Eiji Deguchi’yi Jinrui Aizenkai başkanlığından alması üzerine Eiji’nin de Ōmoto’daki Jinrui

Aizenkai başkanlığı görevine geri atanması için Kyoto Bölge Mahkemesi'ne Ōmoto'yu dava etmesiyle başlamıştır. Üçüncü Ōmoto Olayı süresince Naohi Deguchi, Osaka Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi ve Kyoto Devlet Hastanesi'nde sağlık nedenlerinden ötürü tedavi görmekteydi (Deguchi, 2018). Bu süreçte Ōmoto'ya iki farklı zamanda iki dava açılmıştır. İlki, Eiji Deguchi tarafından 8 Aralık 1981'de, ikincisi Yasuaki Deguchi¹⁷ (Eiji ve Naomi'nin oğlu) tarafından 9 Nisan 1982'de açılmıştır. İki dava da Eiji Deguchi'nin görevine iade edilme talebini içermiştir. 1 Mayıs 1982'de Naohi, eşinin Ōmoto karşıtı faaliyetlerini desteklediği ve Ōmoto inancını zedelediği gerekçesiyle halefi olan Naomi'yi haleflikten ihraç etmiş, yerine Naomi'nin küçük kardeşi Kiyoko'yu halef atamıştır. Naohi'nin bu hamlesi hareketin bölünmesine neden olmuştur. 22 Eylül 1988'de Yasuaki Deguchi davayı geri çekmiştir. Naohi'nin 23 Eylül 1990'daki ölümüne kadar 10 yıl süreyle Eiji ve Naomi'nin açtığı dava sonuçlanmamıştır. Ancak, Naohi'nin ölümüyle 12 Ekim 1990'da Eiji ve Naomi tarafından dava geri çekilmiş, 1988'de Yasuaki tarafından "Aizen'en", 1990'da Naomi tarafından ise "Ōmoto Shinto Rengōkai" grupları kurulmuştur. Ana grup ise Kiyoko ile "Ōmoto" adıyla devam etmiştir ("Han Kyōdan Jiken no Honshitsu – Han Kyōdan Jiken Nitsuite" (19 Haziran 2018)).

Günümüzde Ōmoto ana grubu muhafazakâr bir dinî hareket yapısı çerçevesinde faaliyetlerine devam etmektedir. Ek olarak Ōmoto, Japon hükümeti açısından halen tek bir dinî hareket olarak görülmekte ve yapılan akademik çalışmalar bu ekseninde sürdürülmekte olduğundan hareket, günümüzde 3-4 milyon takipçi sayısı ile faaliyetlerini sürdürmektedir (Bunkachō-hen, 2020).

Ōmoto Shinto Rengōkai'nin, Ōmoto ana grubuna olan eleştirilerinin gerçeği yansıtmadığı ifade edilmiştir. 23 Eylül 1990'da Naohi'nin ölümünden sonra 12 Ekim 1990'da grup davayı geri çekmiş ve Üçüncü Ōmoto Olayı kapanmıştır. Ōmoto Shinto Rengōkai, Naomi'nin liderliğinde hem Ōmoto hem de Aizen'en temelinde dinî bir grup olarak günümüzde faaliyetlerine devam etmektedir (Deguchi, 13 Ocak 2022).

¹⁷ Yasuaki Deguchi (出口和明) (1930-2002) asıl adıyla Ryu Towada, Onisaburo'nun kızı Yaeno ve eşi Uchimaru'nun çocuğudur. O, beş yaşındayken ikinci Ōmoto Olayı gerçekleşmiştir. Olay üzerinde etki bırakmış, okula devam etmeyerek bir gazetede işe girmiş, sonra Waseda Üniversitesi'ne başlamış, ancak oradan ayrılarak çeşitli işlerde çalışmıştır. 1963'te roman kaleme almış, 1969'dan itibaren Ōmoto ile ilgili dökümanları toplayarak hareketi anlatan eserler yazmıştır. Aizen-en Misyonerler Derneği ve Reikai Monogatari Yayınları Enstitüsü'nün de başkanlığını yapmıştır. Başlıca eserleri şunlardır: "Mother Earth" (1969-1971), "The Prophecies and Assurances of Nao and Onisaburo Deguchi" (1978). "The Untold Stories Behind Onisaburo's Mission in Mongolia" (1985). "The Truth of the Third Omoto Incident" (1986). "The Life of Onisaburo the Whoopee" (1987). "A Living Philosophy Based on Onisaburo's Divine Teachings" (1987). and "Prediction and Mythology" (1991). Bkz. ("Yasuaki Deguchi", 13 Ocak 2022)

Üçüncü Ōmoto Olayı'nı ilk sonlandıran Yasuaki Deguchi olmuştur. 9 Nisan 1982'de davayı geri çeken Yasuaki, her iki karşıt görüşün dışında kalan, Onisaburō'nun fikirlerinin benimsendiği, inanç, ibadet ve kutsal zamanların sürdürüldüğü Aizen'en (İnsanlık Sevgisi) düşüncesine odaklanan ve aynı adı taşıyan bir grup oluşturmuştur ("Yasuaki Deguchi", 13 Ocak 2022). Aizen'en'in, Üçüncü Ōmoto Olayı'nda sürece etki eden herhangi bir rolü bulunmamıştır. Kaynaklarında da bu konuya dair herhangi bir görüşe rastlanmamıştır. Fakat babası Eiji'nin ve bazı memurlarının görevden alınmasına da Yasuaki karşı çıkarak Ōmoto'ya davayı ilk o açmıştır. Onun ilk tavrı ve süreç sonunda her iki tarafa dair sessiz oluşu, ana grup Ōmoto'nun Aizen'en düşüncesine sahip olan üyelerin hareketten el çektilmesine yönelik adımlar olduğu değerlendirmesinden kaynaklandığı düşüncesi ağır basmaktadır. Ancak bu grup, halefin kim olacağına dair fikir beyan etmiş, Aizen'en ve kurucusu Onisaburō'nun halefinin Yasuaki Deguchi olduğuna inanmışlardır ("Yasuaki Deguchi", 13 Ocak 2022). Dünya insanların kurtuluşuna, kurtuluşun tek bir kişi olan kurtarıcıyla (Miroku) değil insanların ortaklaşa aldıkları barış eksikli kararlarla gerçekleşebileceği inancına odaklanan Aizen'en grubu günümüzde faaliyetlerine aktif olarak devam etmektedir ("Aizen'en towa?", 13 Ocak 2022; "Kyōshi", 13 Ocak 2022).

Sonuç

Dinî-fenomenolojik tarihi açısından incelendiğinde, Ōmoto'nun, Japon düşüncesi ve dinî anlayışını yansıtan karakteristik bir hareket olduğu söylenebilir. Edo Dönemi sonlarından itibaren ortaya çıkan, Meiji, Taishō ve Shōwa dönemlerinde modernleşme sürecindeki Japon toplumunun dünya görüşü ve dinî inancını yansıtan Ōmoto, kendisinden sonraki birçok dinî hareketi hem inanç hem de kurumsallaşma açısından etkilemiştir. Burada Ōmoto'nun araştırmamızla ortaya çıkan dini-fenomenolojik karakteristiği ve önemi açıklanmıştır.

Dinî-fenomenolojik tarihi çerçevesinde bir dinî hareket olarak Ōmoto'nun kuruluş, kurumsallaşma ve yeniden doğuş, bölünme ve pasiflik süreçleri sosyodinî ve sosyopolitik olarak incelenmiştir. Buna göre Ōmoto ilk yıllarda Konkōkyō'ya bağlı Nao'nun grubu olarak var olduğu, sonra Onisaburō'nun harekete katılımıyla müstakil bir dinî hareket olma sürecine girdiği görülmüştür. Ancak bu sırada Nao'nun 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nda Japonya'nın yenileceğine dair kehaneti gerçekleşmediği, bunun üzerine Onisaburō da dâhil asıl üyelerin içinde bulunduğu çoğu üyenin hareketi terk ettiği tespit edilmiştir. Sonra Onisaburō'nun mâli ve liderlik desteğiyle hareketin, ilk olarak ülke içinde misyonerlik faaliyetlerine başladığı, çeşitli dergi ve gazeteler satın alarak bunları faaliyetlerinde aktif olarak kullan-

dığı görülmüştür. Onisaburō, Nao'nun ölümüyle hareketteki tek lider haline gelmiş, eylemlerinde daha özgür bir alana kavuşmuştur. Bu gelişmenin sonucu olarak Ōmoto'nun kurumsallaşma dönemine girdiği, uluslararası nitelikte yardım faaliyetleri düzenleyerek inançlarını anlattığı ve taraftar topladığı tespit edilmiştir.

Onisaburō'nun Moğolistan'a ziyaretinin, oradan geri dönüşünde yaşadıklarının ve bir dinî lider olarak tecrübelerinin, Ōmoto'nun ulusal alandaki yayılcı düşüncelerini pratiğe dökmesinin önünü açtığı görülmüştür. Bu sayede devlet, ordu ve sivil toplumdaki birçok kurum ve kişinin Ōmoto'ya ilgi duyması üzerine bu durumdan faydalanmak isteyen Onisaburō'nun, dinî-siyasi nitelikte bir dernek kurarak politik alanda kendisini gösterdiği tespit edilmiştir. Daha sonra hareketin faaliyetleri hükümet tarafından zararlı bulunarak kapatılmış, binaları tahrip edilmiş, lider ve asli üyeleri hapse atılmıştır. Bu sırada, İkinci Dünya Savaşı son bulmuş, Ōmoto hakkındaki suçlamalar düşürülmüştür. Ōmoto, savaş sonrası barış, din ve dil konulu uluslararası kongre ve toplantılara öncülük etmiştir. Bu gelişmelerle birlikte Japonya ve dünya çapında bir ivme yakalayan Ōmoto'nun, içerisinde farklı dinî eğilimlere sahip lider ve üyelerin anlaşmazlıkları sonucunda üç gruba bölündüğü tespit edilmiştir. 1982'de başlayan bu bölünme sürecinin 1992'de son bulduğu görülmüştür. Ayrıca bu grupların, devlet tarafından resmi dinî hareket niteliğinde olmayıp halen Ōmoto'nun bir parçası olarak kabul edildiği, her bir grubun da kendisini diğer guruplardan bağımsız bir dinî hareket olarak gördüğü tespit edilmiştir. Ōmoto, Ōmoto Shintō Rengōkai ve Aizen'en adlı bu gruplar Japonya'dan ve dünya çapından yaklaşık 3-4 milyon takipçiyi halen faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Kaynakça

- Astley, Trevor. "An Introduction to The Japanese New Religions". *Nanzan Guide to Japanese Religions*. ed. Paul Loren Swanson - Clark Chilson. Hawaii: University of Hawaii Press, 2006.
- Bıyık, Mustafa. "Ōmoto". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 393-396. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Bix, Herbert P. *Hirohito And The Making Of Modern Japan*. Harper Collins, 2009.
- Blackler, Carmen. "Millenarian Aspects of The New Religions Movements". *Tradition and Modernization in Japanese Culture*. ed. Donald H. Shively. New Jersey: Princeton University Press, 1971.
- Bunkachō-hen. *2020 Shūkyō Nenkan*. Tokyo: Kabushiki Kaisha, 2020.
- Chong, Key Ray. "The Tonghak Rebellion: Harbinger of Korean Nationalism". *Journal of Korean Studies* 1/1 (1969), 73-88.
- Choushusho. *Hon Shiryō Shūsei San Jiken Hen*. Tokyo: San'ichishobō, 1985.
- Clarke, Peter. "Omoto (Great Origin)". *Encyclopedia of New Religious Movements*. ed. Peter Clarke. New York: Routledge, 2005.
- Deguchi, Kyōtarō. *The Great Onisaburō*. Kanagawa: Aiki News, 1998.
- Deguchi, Nao. *Omoto Shin'yu*. 7 Cilt. Ayabe, Kameoka: Tenseisha, 1983.
- Deguchi Naohi. "Kiyozumi (semi) no Ogawa o", 19 Haziran 2018. <https://oomoto.or.jp/wp/>

- hankyoudanjiken02/
 Deguchi, Onisaburō. “Deguchi Onisaburō Chosakushū”. *Ningen Onisaburō*. ed. Murakami Shige-yoshi. Tokyo: Yomiuri Shinbunsha, 1971.
 Deguchi, Onisaburō. “Deguchi Onisaburō Chosakushū”. *Ningen Onisaburō*. ed. Murakami Shige-yoshi. Tokyo: Yomiuri Shinbunsha, 1971.
 Deguchi, Onisaburō. “Shashin de Miru Daisan Ji Omoto Jiken”. Erişim 13 Ocak 2022. http://www.omt.gr.jp/modules/pico/index.php?content_id=379
 Deguchi, Sanpei - Genzaburo, Shimizu. “Shūkyō no Tsunagi-kata: Ōmoto no Shūkyō Teikei to Heiwa Undō o Megutte”. *The Zinbun Gakuhō: Journal of Humanities* 108 (2015), 163-187.
 Deguchi, Sumiko. *Osanagatari*. Kameoka: Tenseisha, 1955.
 Deguchi, Yasuaki. *İrimame no Hana*. Tokyo: Hachiman Shoten, 1995.
 Dinler, Enbiye Mahbube. *Yeni Bir Japon Dini Hareketi: Oomoto*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
 Dorman, Benjamin. *Celebrity Gods: New Religions, Media, and Authority in Occupied Japan*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2012.
 Garon, Sheldon. “State and Religion in Imperial Japan, 1912-1945”. *The Journal of Japanese Studies* 12/2 (1986), 273-302.
 Hardacre, Helen. *Shinto and the State, 1868-1988*. Princeton University Press, 1989.
 Hong, Sunh-Kyoung. “Tonghak in the Context of Korean Modernization”. *Review of Religious Research* 10/1 (1968), 43-51.
 İkedā, Akira. *Ōmoto Shiryō Shūsei*. Tokyo: San'ichi Shobō, 1982.
 Inoue, Nobutaka. *Japanese New Religions in The Age of Mass Media*. Tokyo: Kokugakuin University, Institute for Japanese Culture and Classics, 2017.
 Inoue, Nobutaka. *Japanese New Religions in The Age of Mass Media*. Tokyo: Kokugakuin University, Institute for Japanese Culture and Classics, 2017.
 İtō, Eizō. *Shinshūkyō Sōshishaden: Ōmoto Deguchi Nao, Deguchi Onisaburō no Shōgai*. Tokyo: Kōdansha, 1984.
 Karaoğlu, Yetkin. *Japon Yeni Dini Hareketi: Ōmoto*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
 Karaoğlu, Yetkin. “Japon Yeni Dini Hareketi Ōmoto'nun İnançları”. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 22/2 (30 Aralık 2022), 655-683. <https://doi.org/10.33420/marife.1188589>
 Karaoğlu, Yetkin. “Japonya'da Yeni Dini Hareketler”. *USBİK 2020 Online Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin E-Kitabı*. ed. Elshan Gurbanov - Elhan Allahverdiyev. 12-19. Kayseri: USBİK, 2020.
 Karaoğlu, Yetkin - Kuşçulu, Ayhan. “Japon Yeni Dini Hareketlerine Genel Bir Bakış”. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 22/1 (2022), 605-634. <https://doi.org/10.33415/daad.1013324>
 Karataş, Hüsamettin. *Nichiren Budizmi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 2020.
 Kawamura, Satofumi. “The National Polity and the Formation of The Modern National Subject in Japan”. *Japan Forum* 26/1 (02 Ocak 2014), 25-45.
 Kazuhiro, Takii. *İtō Hirobumi - Japan's First Prime Minister and Father of the Meiji Constitution*. çev. Takechi Manabu. Routledge, 2014.
 Kitagawa, Joseph M. *Religion in Japanese History*. New York: Columbia University Press, 1990.
 Kōjirō, Hirose. “Jinrui Aizen Undou Shitekigi: Omotokyo no Esuperanto - Geijitsu - Fudou - Nougyo heno Torikumi”. *Kokuritsuminzokugaku Hakubutsukan Kenkyuuhoukoku* 27/1 (2002), 1-24.
 Kōjirō, Hirose. *Ningen Kaihō no Fukushi-ron: Deguchi Onisaburō to Kindai Nihon*. Tokyo: Kaihō Shuppansha, 2001.
 Kuisako, Gunji. *Hakujitsu no Moto ni: Ōmoto Jiken no Shinsō*. Tokyo: Nikkan Rōdō Tsūshinsha, 1971.
 Kuşçulu, Ayhan. *Japon - Rus Savaşı ve Türkler*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
 Masaburō, Mitsuno. *Jinrui Aizen*. Kameoka: Jinrui Aizenkai, 1985.
 Miyata, Mami. *Deguchi Nao: Modernization and New Religions*. Vancouver: The University of British Columbia, Yüksek Lisans Tezi, 1988.
 Morley, James William. *The Dilemmas of Growth in Prewar Japan*. Princeton University Press,

- 2015.
- Morrow, Avery. "The Power of Writing in Deguchi Nao's Ofudesaki". *Female Leaders in New Religious Movements*. ed. Inga Bårdsen Tøllefsen - Christian Giudice. 165-188. Cham: Palgrave Macmillan, 2017.
- Nagaoka, Takashi. "Reikon o Torae Sokoneru: Kami no Oekara Kangaeru Minshū Shūkyō Ōmoto". *Hitobungakuhō* 108 (2015), 143-158. <https://doi.org/10.14989/204499>
- Nagaoka, Takashi. "Sengo Omoto no Heiwaundou wo Meguru Oboe Sho". *Butsukyō Daigaku Sougou Kenkyūjo Kiyō* 26 (2019), 19-26.
- Nagaoka, Takashi. "Shūkyō Bunka wa Dare no Mono ka: (Ōmoto Nanajunenshi) Hensan Jigyō o Megutte". *Kokusai Nipponbunka Kenkyū Sentā* 47 (2013), 127-169.
- Naimusho. *Shakai Undō no Jōkyō*. Tokyo: Keihōkyoku, 1942.
- Nakamaki, Hirochika. *Japanese Religions at Home and Abroad: Anthropological Perspectives*. Routledge, 2012.
- Nishiyama, Shigeru. "Shinshūkyō Niokeru Kyōdan Kiki no Kokufuku Hōhō". *Chūō Gakujutsu Kenkyūjo Kiyō* 41 (2012), 18-34.
- Oosaki, Katsuo. *Seishi-den*. Kameoka: Tenseisha, 1953.
- Picken, Stuart D. B. *Buddhism: Japan's Cultural Identity*. Kodansha International, 1982.
- Picken, Stuart D. B. *Essentials of Shinto: An Analytical Guide to Principal Teachings*. London: Greenwood Publishing Group, 1994.
- Picken, Stuart D. B. *Historical Dictionary of Shinto*. Scarecrow Press, 2010.
- Picken, Stuart D. B. *Shinto and the Beginnings of Modernization in Japan*, 1977.
- Picken, Stuart D. B. *Shinto Meditations for Revering the Earth*. Stone Bridge Press, 2002.
- Picken, Stuart D. B. *Sourcebook in Shinto: Selected Documents*. Greenwood Publishing Group, 2004.
- Picken, Stuart D. B. *Suicide in Japan and Europe: Convergence and Contrast in Modern Views*, 1976.
- Picken, Stuart D. B. *The A to Z of Shinto*. Scarecrow Press, 2006.
- Sakurai, Yoshihide. "Shinshūkyō no Keisei to Shakai Hendō: Chigai – Gendai Nihon ni Okeru Shinshūkyō Kenkyū no Saikendō". *Hokkaidō Daigaku Bungakubu Kyō* 46/1 (1997), 111-194.
- Shigeyoshi, Murakami. *Hyōden Deguchi Onisaburō*. Tōkyō: Sanseidō, 1979.
- Stalker, Nancy. "Ōmoto". *Handbook of East Asian New Religious Movements*. ed. Lukas Pokorny - Franz Winter. 52-67. Boston: Brill, 2018.
- Stalker, Nancy K. *Prophet Motive: Deguchi Onisaburo, Ōmoto, And The Rise of New Religions in Imperial Japan*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2008.
- Storm, Jason Ananda Josephson. *The Invention of Religion in Japan*. University of Chicago Press, 2012.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Japon Dinleri". *Dünya Dinleri*. ed. Şinasi Gündüz. 262-282. İstanbul: Milet & Nihal, 2019.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Japon Yeni Dini Hareketlerinde Halk Hekimliği: Sekai Kyusei Kyo Örneği". *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 13 (2021), 195-219.
- Şenavcu, Halil İbrahim. "Sekai Kyusei Kyo". *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi*. ed. Süleyman Turan - Emine Battal. 467-471. İstanbul: Okur Akademi, 2020.
- Tadao, Umesao. "Nihon Tanken: Ōmotokyo to Sekai Rempō". *Chuo Kōron*.
- Thal, Sarah. *Rearranging the Landscape of the Gods: The Politics of a Pilgrimage Site in Japan, 1573-1912*. University of Chicago Press, 2005.
- The Constitution of Japan. The Constitution of Japan, The Constitution of Japan. *Constitution and Government of Japan* 1-103 (20 Ekim 2021). Erişim 20 Ekim 2021. https://japan.kantei.go.jp/constitution_and_government_of_japan/constitution_e.html
- Tokushige, Takane. *Ōmoto Nanajunenshi*. 2 Cilt. Kameoka: Nanajunenshi Hensankai, 1964.
- Tokushige, Takane. *Ōmoto Nanajunenshi*. 2 Cilt. Kameoka: Nanajunenshi Hensankai, 1967.
- Westera, Rick. "Historical Atlas of Asia Pacific (8 February 1904): Attack on Port Arthur". *Omni-atlas*. Erişim 23 Ocak 2022. <https://omniatlas.com/maps/asia-pacific/19040208/>
- Yasumaru, Yoshio. *Deguchi Nao*. Tokyo: Asahi Shinbunsha, 1977.
- Young, Carl F. *Eastern Learning and the Heavenly Way: The Tonghak and Chondogyo Movements and the Twilight of Korean Independence*. Hawaii: University of Hawai'i Press, 2014.
- Young, Richard Fox. "From Gokyo-dogen to Bankyo-dokon: A Study in the Self-Universalization

- of Omoto". *Japanese Journal of Religious Studies* 15/4 (1988), 263-286.
- "Aizen'en towa?" Erişim 13 Ocak 2022. http://www.aizenen.info/modules/az/index.php?content_id=3
- "Han Kyōdan Jiken no Honshitsu – Han Kyōdan Jiken Nitsuite". 19 Haziran 2018. Erişim 11 Ocak 2022. <https://oomoto.or.jp/wp/hankyoudanjiken01/>
- "Kyōshi". Erişim 13 Ocak 2022. http://www.aizenen.info/modules/az/index.php?content_id=18
- 世界連邦文化教育推進協議会. "Sekai Renpou Bunka Kyouiku Suishin Kyougikai". Erişim 07 Ocak 2022. <http://wfm-ce.org>
- "Yasuaki Deguchi". Erişim 13 Ocak 2022. <http://www.aizenen.info/en/mo/yas.html>